

Tehostuva maankäyttö uhkaa kasveja etelässä, ilmastonmuutos pohjoisessa

Merkittävin putkilokasvien uhanalaisuuden syy on avoimien alueiden umpeenkasvu. Myös metsätalous ja soiden ojitus ovat aiheuttaneet monen kasvin uhanalaistumista. Suhteellisesti eniten uhanalaisia ja silmälläpidettäviä kasveja esiintyy avotuntureilla, joilla ilmaston lämpeneminen on vakava uhka. Perinneympäristöjen, kuten niittyjen ja kotojen hoito sekä luonnontilaisten metsien ja soiden suojeleminen ovat tehokkaita keinoja säilyttää kasvistomme lajirikkaus.

Uudessa uhanalaisuusarvioinnissa oli mukana 1176 Suomessa vakituisesti tavattavaa putkilokasvilajia. Niistä 212 (18 %) on uhanalaisia ja 145 silmälläpidettäviä. Punaisella listalla on nyt 31,9 % kaikista arvioiduista lajeista. Vuonna 2010 elinvoimaisiksi arvioiduista lajeista 36 nousi nyt ensimmäisen kerran uhanalaisiksi tai silmälläpidettäviksi. Näistä merkittävä osa on ilmastonmuutoksen uhkaamia tunturikasveja.

Hirvenkello on hakamaiden kasvi, joka on löytänyt monien muiden niittykasvien tapaan turvapaikan tienpientareilta. Siellä sen kasvupaikkoja uhkaa kuitenkin voimakas kasvuinen ja tehokkaasti leviävä vieraslaji, komealupiini. Kuva Johanna Hallman.

Putkilokasvien merkittävin uhka on erilaisten avoimien alueiden umpeenkasvu. Metsien käsittely ja soiden ojitus sekä turpeenotto ovat myös merkittäviä uhkatekijöitä. Lisäksi rakentaminen hävittää ja nakertaa kasvupaikkoja.

Niityt ovat katoamassa, niiden lajeja voidaan vielä pelastaa

Perinteiseen maatalouteen liittyvien avoimien elinympäristöjen kuten niittyjen ja laidunmaiden määrä ja tila heikkenee jatkuvasti ja niiden eliölajisto on yhä suuremmissa ahdingossa. Tärkein syy lajiston taantumiseen on kasvupaikkojen umpeenkasvu laidunnuksen ja niiton loputtua. Perinneympäristöt ja muut ihmisen muuttamat ympäristöt ovat kasvistoltaan monilajisin elinympäristö. Niillä elävistä kasvilajeista lähes kolmannes (106 lajia) on Punaisella listalla.

Uhanalaistumiskehitystä voidaan hidastaa varmistamalla hoito ja sen jatkuvuus arvokkailla niittyajiston kasvupaikoilla. Tämä edellyttää hoidon riittävää rahoitusta niin yksityismailla kuin luonnonsuojelualueilla. Maataloudessa tapahtuneiden suurten muutosten takia on yhä tärkeämpää ottaa niittyjen lajisto huomioon myös muussa maankäytössä, esimerkiksi tienpidossa. Uhanalaiset lajit huomioon ottavalla pientareiden ja muun rakennetun ympäristön alueiden hoidolla voidaan turvata monen taantuvan niittyajiston tulevaisuus. Teiden varsilla haasteena on vieraslaji lupiin leviäminen, jonka torjuntaan on kiinnitettävä enemmän huomiota.

Tienpientareen niittykasvillisuutta parhaimmillaan. Kasvillisuudeltaan arvokkaimmat piennarkohteet tulee tunnistaa ja räätälöidä niille oikea-aikainen niitto. Luontaisesti matalakasvuisia ketoja ei välttämättä tarvitse niittää joka vuosi, mikä voi tuoda myös kustannussäästöjä. Kuva Terhi Rytteri.

Suoluonto kaipaa suojelua ja ennallistamista

Erityisesti Etelä-Suomessa vanhojen metsäojitusten ja kunnostusojitusten kuivattava vaikutus soilla jatkuu. Monet niillä sinnittelevät pitkäikäiset kasvilajit taantuvat tai jopa häviävät. Soihin kohdistuu edelleen käyttöpaineita. Turvetuotanto hävittää laajoja suoalueita ja metsänhakuut uhkaavat puustoisten korpien herkkää kasvilajistoa.

Kaivostoiminta uhkaa merkittäviä suoalueita Keski-Lapissa. Ahvenanmaan monilajisten lettosoiden kasvusto vähenee umpeenkasvun vuoksi. Ensisijaisesti soilla elävistä 121 kasvilajista Punaisella listalla on 33 lajia (27 %). Suokasviston säilyminen edellyttää ojitamattoman tai lähes luonnontilaisen suoluonnon suojelua sekä vesitalouden palauttamista ennallistamalla.

Tunturikasveja uhkaa ilmaston lämpeneminen

Ilmasto lämpenee noin kaksi kertaa nopeammin pohjoisessa kuin etelässä. Erityisesti arktisiin olosuhteisiin sopeutuneet avoimen tunturin paljakkalajit ovat vaarassa. Ne eivät pysty siirtymään enää ylemmäksi tai pohjoisemmaksi Jäämeren tullessa vastaan. Ilmaston lämpenemisestä aiheutuva metsänrajan nousu tulee pienentämään paljakkaluettua.

Lumenviipymät ovat paikkoja, joissa lumipeite sulaa hitaasti ja kasvilajisto on sopeutunut lyhyeen kasvukauteen sekä viileään ja kosteaan pienilmastoon. Lumipeitteisen ajan

lyheneminen ja lämpötilojen nousu kuivattavat lumenviipyymiä ja lisäävät niiden umpeenkasvua heikentäen lumenviipymille ominaisten lajien elinmahdollisuuksia.

Jääleinikki on selkeästi arktinen laji, jota Suomessa tavataan vain Enontekiön suurtunturien keski- ja yläpaljakan lumenviipymillä, kylmien sulavesien kostuttamilla mailla ja louhikoissa. Paljakka-alueiden kutistuminen uhkaa jääleinikin suomalaisia populaatioita, joille ei ole vaihtoehtoisia kasvupaikkoja. Kuva Saara Tynys.

Elinympäristön kokonaislajimäärään suhteutettuna eniten Punaisen listan kasvilajeja on tuntureilla, peräti 72 lajia (62 % paljakan lajistosta). Näistä noin puolet on ilmastonmuutoksen uhkaamiksi arvioituja silmälläpidettäviä lajeja.

Lisätietoja

Vanhempi tutkija **Terhi Rytteri**, Suomen ympäristökeskus, p. 0400 148692, etunimi.sukunimi@ymparisto.fi

Suunnittelija **Martina Reinikainen**, Metsähallitus, Rannikon luontopalvelut, p. 040 193 2058, etunimi.sukunimi@metsa.fi

Linkit

- [Suomen lajien uhanalaisuus 2019](#)
- [Punaisen kirjan verkkopalvelu](#)